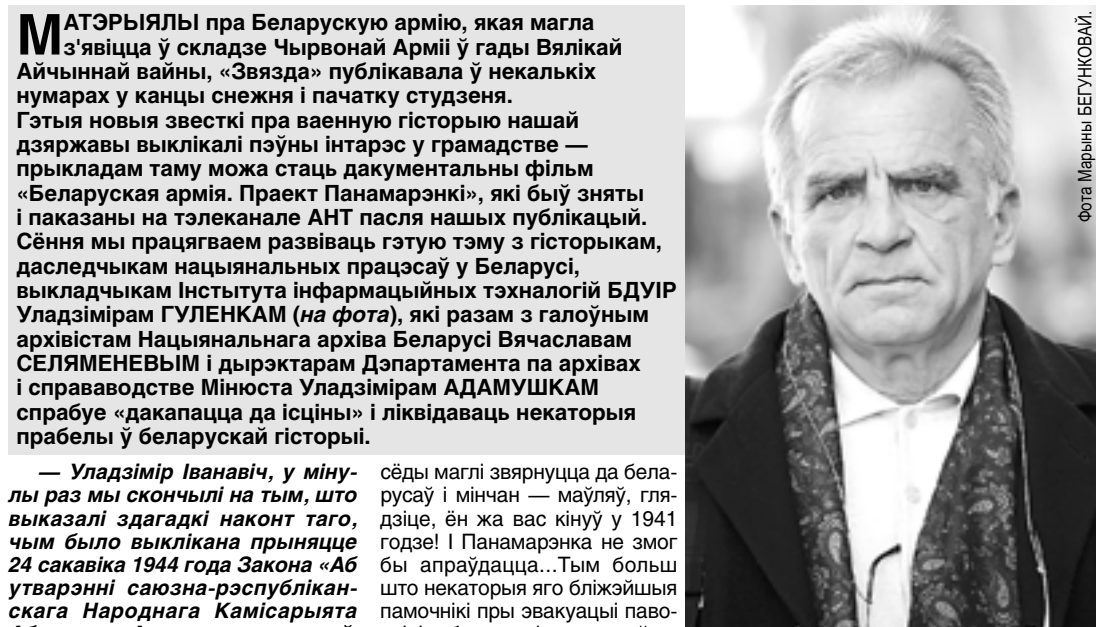

БАРАЦЬБА ЗА НАЦЫЯНАЛЬНЮ САМАСВЯДОМАСЦЬ БЕЛАРУСЬ, АБО НОВОША СТАЛІН У 1944 ГОДЗЕ АФОРМІЎ БЕЛАРУСКУЮ ДЗЯРЖАЎНАСЦЬ?

Уладзімір Іванавіч

МАТЭРЫЯЛЫ пра Беларускаю армію, якая магла з'явіцца ў складзе Чырвонай Арміі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, «Звязда» публікавала ў некалькіх нумарах у канцы снежня і пачатку студзеня. Гэтыя новыя звесткі пра ваенную гісторыю нашай дзяржавы выклікалі пэўны інтарэс у грамадстве — прыкладам таму можа стаць дакументальны фільм «Беларуская армія. Праект Панамарэнка», які быў зняты і паказаны на тэлеканале АНТ пасля нашых публікацый. Сёння мы працягваем развіваць гэтую тэму з гісторыкам, даследчыкам нацыянальных працаў у Беларусі, выкладчыкам Інстытута інфармацыйных тэхналогій БДПІР Уладзімірам ГУЛЕНКАМ (на фота), які разам з галоўным архівам Нацыянальнага архіва Беларусі Вячаславам СЕЛЯМЕНЕВІЧам і дырэктарам Дэпартамента па архівах і справядстве Мініста Уладзімірам АДАМУШКАМ спрабуе «дакапаца да ісціны» і ліквідаваць некаторыя памылкі ў беларускай гісторыі.

— Уладзімір Іванавіч, у мінулы раз мы скончылі на тым, што выказалі здагадку наконт таго, чым было выклікана прыняцце 24 сакавіка 1944 года Закона «Аб утварэнні саюза-рэспубліканскага Народнага Камісарыята Абароны». Адно з меркаванняў, што такі крок быў зроблены для членства ў ААН. Гэта можа быць асноўнай версіяй?

— Скажам так: пра стварэнне Беларускай арміі ў часы ВАВ пісаў яшчэ 3 сакавіка 1993 года кандыдат гістарычных навук Міхаіл Шумейка ў газэце «Во славу Родины», у 2009 годзе ў Беластоку — польскі гісторык Яўген Мірановіч, ну а потым і мы з вамі. Версій шмат. Напрыклад, аўтары фільма «Беларуская армія. Праект Панамарэнка», якія не пажадалі ўключыць нас у аўтарскі калектыў, не дакаліся канчатковых вынікаў нашага даследавання і патлумачылі спробы стварэння Беларускай арміі ў складзе Чырвонай Арміі дзюма прычынамі: кар'ерысцкімі інтэнцыямі Панамарэнка і жаданнем Сталіна мець як мага больш галасоў у ААН.

Аднак у мяне ёсць сваё тлумачэнне тагачасных падзей. Аўтары фільма абінававаюць першага сакратара ЦК Кампартыі Беларусі Панцельянома Панамарэнку ў багваліччывы сямлі пачатку вайны. Я лічу, што гэта вельмі спрошчанае і прымітнае тлумачэнне тых падзей. На 12 гады 22 чэрвеня было заплававана адрыццямі Камсамольскага вазера ў Мінску, але пачалася вайна. Першы раз Мінск бамбілі 24 чэрвеня, і адразу, нікога не папарэздзіўшы, усё кіраўніцтва краіны і ЦК Кампартыі з'ехаў з Мінска. Дарчы, гэтая інфармацыя была ва ўсіх

савецкіх падручніках, проста яна была па-іншаму пададзена: там напісана, што раніцай 25 чэрвеня ў Магілёве адбылося пасяджэнне бюро Кампартыі Беларусі. Узнікае пытанне, як жа так яны за 3 дні да акупацыі Мінска раптам апынуліся ў Магілёве? Так што, хто хацее — можа адшукаць гэтую інфармацыю.

Але вернемся да Панамарэнка. За справу ў абароне Беларусі кіраўніцтва Савецкага Саюза прыгаварыў да расстрэлу ўсё вайскове кіраўніцтва Беларускай (Заходняй) асобнай ваеннай арміі. Адзіны, на каго нават не завялі крмынальнай справы і па сутнасці не дапытвалі, гэты быў член Ваеннага савета гэтай арміі, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі Панцельяном Панамарэнка. Я з канца 70-х гадоў шукаю адказ на пытанне: чаму? Прышоў да высновы, што Панамарэнка вывез у Маскву такія вялікія матэрыяльныя каштоўнасці, якія перакрывалі ўсе іншыя яго недароўні. Дарчы, незалежна ад мяне журналістка «Комсомольской правды» Людміла Сяліцкая ў сваім раследванні лёсу крыжы Еўфрасіны Палкоўцай прышла да высновы, што менавіта Панамарэнка забраў у Магілёве і адвёз у Маскву музэйніцы Шодровы, у тым ліку крыж Еўфрасіны Палкоўцай. Так што здагадацца пра тое, што менавіта Панамарэнка вывез у Маскву такія матэрыяльныя каштоўнасці, якія неглыбока даверчылі нікому іншаму, выглядае слухавым і лагічным.

Таму проста абінававаць Панамарэнку ў багваліччывы нельга — тут была нейкая інаш, невядомая нам старонка гісторыі. Дарчы, адразу па прыбыцці ў Маскву ён зноў стаў членам Ваеннага савета, але ўжо Цэнтральнага фронту.

— А хіба нельга было Панамарэнку расстраляць пасля таго, як ён каштоўнасці прывёз?

— А Навошта яго расстраляць? Уявіце сабе, калі мая версія правільная, то чалавек вёз шматлікія рэчы, багачце і не хаваў німа на дарозе. Але варта ўлічыць, што гэтыя матэрыяльныя каштоўнасці служылі апраўданнем Панамарэнку ў вачэй Сталіна і членаў Палітбюро, але ніяк не ў вачэй прасцей камуністаў Беларусі, якіх такія падрабязнасці не ведалі. Таму ўсю ваіну Панамарэнка спрабаваў апраўдаваць — гэта відаць па дакументах, дзе кожная дробязь па арганізацыі эвакуацыі, асабліва беларуская сталіцы, дакументавалася, каб гэта не выглядала як паніжаны ўдзел. Можна таксама меркаваць, што Панамарэнка апынуўся на кручцы ў сваіх палітычных праціўнікаў унутры партыі: яны заў-

чалавекам года як міратворца. Па-другое, у Заходнюю Беларусь Чырвоная Армія ішла не як завабнікі, а як вызваліцелі — савецкія страты падчас паходу ў Заходнюю Беларусь і ў Украіну склалі па самым песімістычным падліку 1139 забітых і 2383 параненых, а па афіцыйных звестках удвая меней — 737 забітых і 1862 параненых. Для параўнання: гітлераўцы ў верасні 1939 года пры наступленні ў Польшчы згубілі 37 тысяч толькі забітых.

Па-трэціе, у 1939 годзе праведзены выбары ў Заходняй Беларусі і Заходняй Украіне. Прычым даволі дэмакратычныя — каля 25% змагла выказаць сваю нягарту прад галасаванне супраць, няяку і г. д. Потым выбарыя дэпутаты прагаласавалі за аб'яднанне народаў Беларусі і Украіны, усё з корыдычнага пункту гледжання было зроблена бездароўна. Гэта быў, па сутнасці, плейбіць, ці, як кажуць, вольнавольне народна.

Па-цвёртае, Савецкі Саюз не адмаўляў Польшчы ў права на сваю дзяржаўнасць, але ў сваіх нацыянальных межах.

Сталін улічваў пазіцыі сваіх партнёраў па антыгітлераўскай кааліцыі з улікам міжнароднай маралі і міжнароднага права таго часу. Самай магучай краінай свету была Вялікая Брытанія, якая мела вялізныя колоніі і, вядома, пра права народаў і не думала. А Савецкі Саюз выступаў за права нацыі на самавызначэнне. Амерыканцы больш схіляліся да савецкай ідэі, бо ім патрэбны былі рынкі збыту і каланіяльная сістэма гэтым замінала.

— А што польскі ўрад?

— Польскі ўрад яшчэ з самага пачатку вайны ў 1939 годзе не рабіў прычыновак розніцы паміж немцамі і савецкамі — і тых, і тых лічылі акупантамі. Аднак цікава, што польскі бок ужо ў другой палове ліпеня 1941 года не настойваў на неадкладным вырашэнні пытання пра межы. Чаму? Уся справа ў грошах, бо польскі ўрад папрасіў пазыку ў Савецкага Саюза на стварэнне польскай арміі. З канца снежня 1941 па канец студзеня 1943 Польшча атрымала ад Сталіна 400 мільянаў рублёў пазыкі для стварэння сваёй арміі і 15 мільянаў рублёў незваротна для падтрымкі польскага афіцэраў. Калі 400 тысяч грамадзян Польшчы былі амніставаныя ў СССР. На савецкай тэрыторыі створана армія Андэрс, якая ў лютым 1942 года налічвала больш за 75 тысяч чалавек. Дарчы, пры яе фарміраванні таксама ўзнік канфлікт: польскі ўрад настойваў, што ў гэтую армію павінны быць прынятыя ўсе ваеннаабавязаныя жыхары Заходняй Украіны і Заходняй Беларусі, але савецкі бок тэму ідэю не падтрымаў. Сталін прапанаваў армію Андэрс ваяваць разам з Чырвонай Арміяй і такім чынам удзельнічаць у барацьбе з немцамі, прымаць непародны ўдзел у вызваленні сваёй тэрыторыі. Але польскі ўрад адмовіўся, і каб дадаць сваім англійскім саюзнікам, летам 1942 года армія Андэрс была перапарулена ў Іран, а потым на афрыканскі тэатр ваенных дзеянняў. На дыпламатычным жа ўзроўні не было практычна ніводных больш-менш значных перамоў, дзе б не уздымалася пытанне пра мяжу. Савецкі бок настойваў на прызначэнні мяжы паміж Беларуссю і Польшчай, Украінай і Польшчай, а ўрад Польшчы адказваў, што такіх межаў не ведае, а ведае толькі мяжу паміж Польшчай і Расіяй. Такім чынам польскі эмігранцкі ўрад адмаўляў беларусаў, украінцаў, а таксама літоўцаў у магчымасці прызнання іх дзяржаўнасці. На што разлічвалі паліткі? Атрымаўшы ў Савецкага Саюза генерал-губернатарства (нямецкая зона акупаванай Польшчы), а на савецкай тэрыторыі — не. Наркам аналізаваў дзейнасць і арганізуе ганенне ў БССР польскія і сіяніцкія палітычныя структуры. Справа ў тым, што беларуская і украінская нацыянальнасці лічыліся прадстаўнікамі прыгнечаных народаў, якія змагаліся за сваю незалежнасць. З канца верасня 1939 года СССР і палітычныя структуры беларускіх і украінскія нацыяналістаў мелі агульнага «сбрэа» — Гітлера. Апамятаўся НКВС толькі ў другой палове мая 1941 года, калі ў Маскве была распрацавана спецаперацыя па знішчэнні нацыяналістаў Беларусі і Украіны: перад пачаткам Вав амаль 11,5 тысячы членаў сем'яў АўНіцаў-падпольшчыкаў былі ўзяты ў закладнікі і вывезены ў Сібір. А калі дадаць сюды лёс расстраляных у Беларусі і Украіне экзакі, якіх не паспелі эвакуаваць (а гэтыя ж знявольнены ўсё былі тэатрыянтамі), то гэта прыяваля да падзелу грамадства на тых, хто быў супраць савецкай улады, і хто быў за.

Давайце далей. 22 чэрвеня 1941 года Гітлер напав у СССР, а ўжо 23 чэрвеня Сікорскі, прэм'ер-міністр урада Польшчы ў выгнанні, заявіў, што змена акупанта нічога для паў-ўз'яданне тэрыторыі Украіны і Беларусі. І калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, то пытаннем №1 у знешняй палітыцы стала пытанне аб прызначэнні міжнароднага супольнасцю менавіта гэтых савецка-польскіх межаў, замацаваных у дамовах аб сярброўстве з Гітлерам. Прычым не проста прызначэнне — але і юрыдычнае афармленне, таму не было ніводнай афіцыйнай сустрэчы з амерыканцамі і англічанамі, дзе б — «Савецкі Саюз» дазваляў Савецкі Саюз вымушаны быць прызначыць Польшчы сваім саюзнікам, бо польскі ўрад быў у Лондане і з'яўляўся саюзнікам Англіі, Францыі і ЗША. Ну а калі прызылі польскі ўрад, то значыць, прызылі і польскую дзяржаву. А тут аўтаматычна паўстае пытанне пра межы: палкі адзначана на гаварылі, што савецка-польская мяжа павінна быць па стане на 1 верасня 1939 года, а Сталін — што па стане на 22 чэрвеня 1941 года. Гэта для Сталіна было справай гонару, там быў што ў 1941 годзе Гітлер быў спынены пад Маскву.

— Якія пазыцыі займалі ініцыятывы саюзнікі?

— На савецкіх прапановы Англія яшчэ вясной 1942 года выказалася, што Заходняя Беларусь і Заходняя Украіна могуць увайсці ў Савецкі Саюз на правах аўтаномных рэспублік. Сікорскі ўвесь час агітаваў на свой бок Чэрчыля, але той казаў, што мы яшчэ не атрымалі перамогі, таму праблемаў еўрапейскіх межаў будзем абмярковаць пазней. Маўляў, камунізм не вельмі пужае

Вялікабрытанію, і нават калі некаторыя краіны выбежыць такі рэжым, то Лондан не будзе супраць. Што тычыцца Рузвельта, то ён супраціўляўся не толькі таму, што хацее Сталіна, а метадам дасягнення гэтых мэтай. Але ён разумее, што Сталін не мае магчымасці прадмаманстраваць уласнаму народу слабасць у пытанні межаў, здобываць беларусаў і украінцаў у 1939 годзе. Краіна-пераможца не магла губляць тэрыторыю. Такім чынам, Англіія і ЗША не мелі жадання канфіктаваць з моцным саюзнікам, які прыняў на сябе асноўны ўдар. Так, які адцягвалі вырашэнне пытання, але яны не хацелі сварыцца з-за польскіх інтарэсаў, тым больш што інтарэсы былі не ўсім справядлівымі ў дачыненні беларусаў і украінцаў.

Дарчы, Сталін у дачыненні паліткаў ніколі сентыментаў не адчуваў. У яго, напэўна, прысутнічаў фактар помсты, бо ён з Туханцэўскім і савецка-польскай вайні ў 20-х гадах атрымаў ад палкаў па зубах, вынікам чаго стаў ганабны Рыжскі мірны дагавор. Гэта быў прывал і пляма на мундзіры Сталіна.

Сталін не быў бы Сталінічым, калі б забаву польскім афіцэрам іх зверскіх здзекі з яго, Сталіна, «братоў па зброі». Пра якую ж колькасць расстраляных і закатаваных польскіх вайсковымі савецкіх ваеннапалонных ідзе гаворка? Не успакоіцца ў абмеркаванні, чые лічбы больш дакладныя, проста прывядзем іх гранічныя значэнні. Расійскія гісторыкі кажуць пра 60 тысяч чалавек, а польскія — пра максімум 16-18 тысяч. Але хай расійскія ахвяры будзе нават

паўнаватарскіх (хаця б знешне) 15 савецкай дзяржавы. Пасля гэтага — сесія Вярхоўнага Савета СССР 1 лютага 1944 года, дзе прымаецца Закон аб стварэнні вайсковых фарміраванняў саюзных рэспублік і аб пераўтварэнні ў сувязі з гэтым Народнага Камісарыята Абароны з агульнасаюзных у саюзна-рэспубліканскага Камісарыята Абароны і Наркамата Замежных спраў з агульнасаюзных у саюзна-рэспубліканскага Камісарыята Абароны і Наркамата Замежных спраў.

Потым, як мы ўжо пісалі ў ранейшых публікацыях, 24 сакавіка 1944 года Вярхоўным Саветам БССР былі прынятыя законы «Аб утварэнні саюза-рэспубліканскага Народнага Камісарыята Замежных спраў Беларускай арміі ў складзе Чырвонай Арміі дзюма прычынамі: кар'ерысцкімі інтэнцыямі Панамарэнка і жаданнем Сталіна мець як мага больш галасоў у ААН.

— Скажам так: пра стварэнне Беларускай арміі ў часы ВАВ пісаў яшчэ 3 сакавіка 1993 года кандыдат гістарычных навук Міхаіл Шумейка ў газэце «Во славу Родины», у 2009 годзе ў Беластоку — польскі гісторык Яўген Мірановіч, ну а потым і мы з вамі. Версій шмат. Напрыклад, аўтары фільма «Беларуская армія. Праект Панамарэнка», якія не пажадалі ўключыць нас у аўтарскі калектыў, не дакаліся канчатковых вынікаў нашага даследавання і патлумачылі спробы стварэння Беларускай арміі ў складзе Чырвонай Арміі дзюма прычынамі: кар'ерысцкімі інтэнцыямі Панамарэнка і жаданнем Сталіна мець як мага больш галасоў у ААН.

ГОДОВОЙ ОТЧЕТ ЭМИТЕНТА ОАО «ЦЕНТРОЭНЕРГОМОНТАЖ» ЗА 2010 ГОД

Адрес: 220033, г. Минск, переулок Велосипедный, 7, тел. 298 48 02

Информация об открытом акционерном обществе и его деятельности по состоянию на 1 января 2011 г.

5. Количество акционеров – всего 364, в том числе юридических лиц – 2, физических лиц – 362.

6. Информация о дивидендах и акциях:

Наименование показателя	Единица измерения	За отчетный период	За аналогичный период прошлого года
Дивиденды, причитающиеся на одну акцию (включая налоги)	рублей	0	511
Обеспеченность акций имуществом Общества	тысяч белорусских рублей	93	81
Колличество простых акций, находящихся на балансе Общества	штук	31823	19169

7. Информация о задолженности (только в составе годового отчета):

Наименование показателя	Единица измерения	За отчетный период	За аналогичный период прошлого года
Прогношенная дебиторская задолженность	млн белорусских рублей	0	0
Прогношенная кредиторская задолженность	млн белорусских рублей	0	0

9. Среднесписочная численность работающих (человек) – 1073

10. Основные виды продукции или виды деятельности, по которым получено двадцать и более процентов выручки от реализации товаров, продукции, работ, услуг (только в составе годового отчета): строительство инженерных сооружений.

БУХГАЛТЕРСКИЙ БАЛАНС на 1 января 2011 г.

АКТИВ	Код строки	На конец отчетного периода	
		2	3
I. ВНЕОБОРОТНЫЕ АКТИВЫ			
Освоенные средства	101	29 310	32 857
амортизация	102	13 599	16 193
остаточная стоимость	110	15 711	16 664
Нематериальные активы:			
первоначальная стоимость	111	10	7
амортизация	112	8	6
остаточная стоимость	120	2	1
Доходные вложения в материальные ценности:			
первоначальная стоимость	121	-	-
амортизация	122	-	-
остаточная стоимость	140	645	915
Вложения во внеоборотные активы			
в том числе:	141	645	915
незавершенное строительство	150	645	915
Прочие внеоборотные активы	190	16 358	17 580

Наименование показателей	Код строки	За отчетный период	За аналогичный период прошлого года
I. ДОХОДЫ И РАСХОДЫ ПО ВИДАМ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ			
Выручка от реализации товаров, продукции, работ, услуг	010	129 737	105 271
Налоги и сборы, включаемые в выручку от реализации товаров, продукции, работ, услуг	011	14 791	13 388
Выручка от реализации товаров, продукции, работ, услуг (за вычетом налогов и сборов, включаемых в выручку) (010-011)	020	114 946	91 883
Справочно:			
доходы от участия в создании (учредительстве) других организаций	092	-	-
доходы от операций с активами	093	256	215
прочие операционные доходы	099	22 623	14 243
Операционные расходы	100	22 908	14 333
В том числе:			
расходы от операций с активами	101	-	-
расходы от операций с активами	102	193	160
прочие операционные расходы	109	22 715	14 173
ПРИБЫЛЬ (УБЫТОК) от операционных доходов и расходов (099-100)	120	-29	125
III. ВНЕОБЪЕМНЫЕ ДОХОДЫ И РАСХОДЫ			
Внеобъемные доходы	130	609	1 911
Налоги и сборы, включаемые во внеобъемные доходы	131	33	35
Внеобъемные доходы (за вычетом налогов и сборов, включаемых во внеобъемные доходы) (130-131)	140	576	1 876
Внеобъемные расходы	150	7 557	7 404
ПРИБЫЛЬ (УБЫТОК) от внеобъемных доходов и расходов (140-150)	200	1 689	5 139
Расходы, не учитываемые при налогообложении	210	2 975	4 207
Доходы, не учитываемые при налогообложении	220	-	-
ПРИБЫЛЬ (УБЫТОК) до налогообложения (200+210-220)	240	4 664	9 346
Налог на прибыль	250	1 036	1 760
Прочие налоги, сборы из прибыли	260	295	451
Прочие расходы и платежи из прибыли	270	39	34
ЧИСТАЯ ПРИБЫЛЬ (УБЫТОК) (200-250-260-270)	300	319	2 894
Справочно (из строки 300):			
сумма предоставленной льготы по налогу на прибыль	310	-	430
Прибыль (убыток) на акцию	320	0,014	0,026
Колличество прибыльных организаций / сумма прибыли	330	1	1
Колличество убыточных организаций / сумма убытка	340	1	1

РАСШИФРОВКА ОТДЕЛЬНЫХ ВНЕОБЪЕМНЫХ ДОХОДОВ И РАСХОДОВ

Показатель	код	За отчетный период		За аналогичный период предыдущего года	
		доход	расход	доход	расход
Штрафы, пени и неустойки, признанные взысканными решениями суда (арбитражного суда) об их взыскании	350	-	1	53	16
Прибыль (убыток) прошлых лет	360	-	198	36	-212
Возмещение убытков, причиненных неисполнением или ненадлежащим исполнением обязательств	370	-	-	6	-
Курсовые разницы по операциям в иностранной валюте	380	61	241	901	935
Списание дебиторских и кредиторских задолженностей, по которым истек срок исковой давности	390	7	1	23	-
Прочие доходы и расходы	400	508	7 116	857	6 665
ИТОГО	500	576	7 557	1 876	7 404

Руководитель Г.П. Адамович
Главный бухгалтер А.В. Козловский